ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 16ης Ιανουαρίου 2025 * [i]

«Προδικαστική παραπομπή – Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις – Οδηγία (ΕΕ) 2016/343 – Άρθρο 8 – Δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του – Ενημέρωση σχετικά με τη δίκη και τις συνέπειες της μη παράστασης – Αδυναμία εντοπισμού του κατηγορουμένου παρόλο που καταβλήθηκαν οι δέουσες προσπάθειες από τις αρμόδιες αρχές – Δυνατότητα διεξαγωγής δίκης και εκδόσεως αποφάσεως ερήμην του κατηγορουμένου – Άρθρο 9 – Δικαίωμα σε νέα δίκη ή άλλο μέσο ένδικης προστασίας που επιτρέπει την επί της ουσίας επανεξέταση της υπόθεσης – Μη ύπαρξη του εν λόγω δικαιώματος σε περίπτωση φυγοδικίας του ενδιαφερομένου»

Στην υπόθεση C-644/23 [Stangalov] [i],

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sofiyski gradski sad (πλημμελειοδικείο Σόφιας, Βουλγαρία) με απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2023, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 26 Οκτωβρίου 2023, στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας κατά του

IR,

παρισταμένης της:

Sofiyska gradska prokuratura,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Λυκούργο (εισηγητή), πρόεδρο του τρίτου τμήματος, προεδρεύοντα του τετάρτου τμήματος, S. Rodin και O. Spineanu-Matei, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Richard de la Tour

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την J. Vondung και τον I. Zaloguin,

* Γλώσσα διαδικασίας: η βουλγαρική.

[i] Η ονομασία που έχει δοθεί στην παρούσα υπόθεση είναι πλασματική. Δεν αντιστοιχεί στο πραγματικό όνομα κανενός διαδίκου.

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 8 και 9 της οδηγίας (ΕΕ) 2016/343 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2016, για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας (ΕΕ 2016, L 65, σ. 1), καθώς και του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας κινηθείσας κατά του IR για πράξεις δυνάμενες να στοιχειοθετούν φορολογικές παραβάσεις που επισύρουν στερητικές της ελευθερίας ποινές.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 33, 35 έως 39, 47 και 48 της οδηγίας 2016/343 διαλαμβάνουν τα εξής:

«(33) Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη αποτελεί μια από τις βασικές αρχές σε μια δημοκρατική κοινωνία. Το δικαίωμα των υπόπτων και των κατηγορουμένων να παρίστανται στη δίκη τους βασίζεται σε αυτό το δικαίωμα και θα πρέπει να κατοχυρώνεται σε όλη την [Ευρωπαϊκή] Ένωση.

[…]

(35) Το δικαίωμα παράστασης των υπόπτων και των κατηγορουμένων στη δίκη τους δεν είναι απόλυτο. Υπό ορισμένες προϋποθέσεις οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι θα πρέπει να μπορούν, ρητώς ή σιωπηρώς αλλά κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση, να παραιτηθούν από το δικαίωμα αυτό.

(36) Υπό ορισμένες συνθήκες η απόφαση για την ενοχή ή την αθωότητα του υπόπτου ή του κατηγορουμένου θα πρέπει να μπορεί να εκδοθεί παρά την απουσία του. Αυτό ενδέχεται να ισχύει όταν ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος έχει ενημερωθεί εγκαίρως σχετικά με τη δίκη και τις συνέπειες της μη παράστασης, αλλά εντούτοις δεν εμφανίζεται. Η ενημέρωση του υπόπτου ή του κατηγορουμένου σχετικά με τη δίκη θα πρέπει να σημαίνει ότι το εν λόγω πρόσωπο κλητεύθηκε αυτοπροσώπως ή ότι με άλλα μέσα του παρασχέθηκαν επισήμως πληροφορίες για την προγραμματισμένη ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης κατά τρόπο ώστε να είναι σε θέση να γνωρίζει για τη δίκη. Η πληροφόρηση του υπόπτου ή του κατηγορουμένου σχετικά με τις συνέπειες της μη παράστασης θα πρέπει ιδίως να σημαίνει πως το πρόσωπο έχει ενημερωθεί ότι η απόφαση μπορεί να εκδοθεί ακόμη και αν δεν εμφανιστεί στη δίκη.

(37) Θα πρέπει επίσης να είναι δυνατό να διεξαχθεί μια δίκη που μπορεί να οδηγήσει σε καταδικαστική ή αθωωτική απόφαση ερήμην του υπόπτου ή κατηγορουμένου εφόσον έχει ενημερωθεί για τη δίκη του και έχει δώσει εντολή σε δικηγόρο, ο οποίος διορίστηκε είτε από το εν λόγω πρόσωπο είτε από το κράτος, να το εκπροσωπήσει στη δίκη και ο δικηγόρος πράγματι εκπροσώπησε τον ύποπτο ή κατηγορούμενο.

(38) Όταν εξετάζεται κατά πόσον ο τρόπος με τον οποίο παρέχονται οι πληροφορίες επαρκεί ώστε να εξασφαλίζεται η επίγνωση του προσώπου όσον αφορά τη δίκη, ιδιαίτερη προσοχή, εφόσον κρίνεται σκόπιμο, θα πρέπει να αποδίδεται και στη δέουσα προσπάθεια που καταβάλλουν οι δημόσιες αρχές για να ενημερώσουν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο και στη δέουσα προσπάθεια που καταβάλλει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο προκειμένου να λάβει πληροφορίες που απευθύνονται σε αυτό.

(39) Στις περιπτώσεις που τα κράτη μέλη προβλέπουν τη δυνατότητα διεξαγωγής δίκης ερήμην του υπόπτου ή κατηγορουμένου, αλλά δεν μπορούν να εκπληρωθούν οι προϋποθέσεις για τη λήψη απόφασης ερήμην του, επειδή ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος δεν κατέστη δυνατό να εντοπιστεί παρ' όλο που καταβλήθηκαν οι δέουσες προσπάθειες, για παράδειγμα, επειδή το εν λόγω πρόσωπο διέφυγε ή φυγοδίκησε, θα πρέπει να είναι εντούτοις δυνατό να ληφθεί απόφαση ερήμην του υπόπτου ή κατηγορουμένου και να εκτελεστεί η απόφαση αυτή. Σε αυτή την περίπτωση τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι, όταν οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι λαμβάνουν γνώση της απόφασης, ειδικότερα όταν συλλαμβάνονται, θα πρέπει να λαμβάνουν επίσης γνώση της δυνατότητας να προσβάλουν την απόφαση και του δικαιώματος να ζητήσουν νέα δίκη ή να ασκήσουν άλλο ένδικο μέσο προστασίας. […]

[…]

(47) Η παρούσα οδηγία συνάδει με τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη και την [Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπεγράφη στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ) […]. Ειδικότερα θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το άρθρο 6 [ΣΕΕ], σύμφωνα με το οποίο η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που περιέχονται στον Χάρτη και σύμφωνα με το οποίο τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται από την ΕΣΔΑ και όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης.

(48) Δεδομένου ότι η οδηγία ορίζει ελάχιστους κανόνες, τα κράτη μέλη μπορούν να διευρύνουν τα δικαιώματα που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία με σκοπό την παροχή μεγαλύτερης προστασίας. Το επίπεδο προστασίας που παρέχουν τα κράτη μέλη δεν θα πρέπει ποτέ να υπολείπεται των προτύπων του Χάρτη ή της ΕΣΔΑ, όπως αυτά έχουν ερμηνευτεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.»

4 Το άρθρο 1 της οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Αντικείμενο», ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία θεσπίζει κοινούς ελάχιστους κανόνες σχετικά με:

α) ορισμένες πτυχές του δικαιώματος στο τεκμήριο αθωότητας κατά την ποινική διαδικασία·

β) το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του κατά την ποινική διαδικασία.»

5 Το άρθρο 8 της οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του», προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι έχουν το δικαίωμα παράστασης στη δίκη τους.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι μια δίκη που μπορεί να οδηγήσει σε απόφαση για την ενοχή ή την αθωότητα του υπόπτου ή κατηγορουμένου μπορεί να διεξαχθεί ερήμην αυτού, υπό τον όρο ότι:

α) ο ύποπτος ή κατηγορούμενος έχει ενημερωθεί εγκαίρως σχετικά με τη δίκη και τις συνέπειες της μη παράστασης· ή

β) ο ύποπτος ή κατηγορούμενος, αφού ενημερώθηκε για τη δίκη, εκπροσωπείται από εξουσιοδοτημένο δικηγόρο ο οποίος διορίστηκε είτε από τον ύποπτο ή κατηγορούμενο είτε από το κράτος.

3. Απόφαση που έχει ληφθεί σύμφωνα με την παράγραφο 2 μπορεί να εκτελεστεί κατά του συγκεκριμένου προσώπου.

4. Στις περιπτώσεις που τα κράτη μέλη έχουν ένα σύστημα που προβλέπει τη δυνατότητα διεξαγωγής δικών ερήμην του υπόπτου ή κατηγορουμένου, αλλά δεν είναι δυνατό να τηρηθούν οι προϋποθέσεις που καθορίζονται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου επειδή ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος δεν μπορεί να εντοπιστεί παρ' όλο που καταβλήθηκαν οι δέουσες προσπάθειες, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν ότι είναι εντούτοις δυνατό να ληφθεί απόφαση και να εκτελεστεί. Σε αυτή την περίπτωση τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, όταν οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι λαμβάνουν γνώση της απόφασης, ειδικότερα όταν συλλαμβάνονται, λαμβάνουν επίσης γνώση της δυνατότητας να προσβάλουν την απόφαση και του δικαιώματος να ζητήσουν νέα δίκη ή να ασκήσουν άλλο μέσο ένδικης προστασίας, σύμφωνα με το άρθρο 9.

[…]»

6 Το άρθρο 9 της οδηγίας, το οποίο τιτλοφορείται «Δικαίωμα σε νέα δίκη», έχει ως ακολούθως:

«Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος, στις περιπτώσεις που δεν παρίστατο στη δίκη του και δεν έχουν τηρηθεί οι όροι που προβλέπονται στο άρθρο 8 παράγραφος 2, έχει δικαίωμα σε νέα δίκη ή άλλο ένδικο μέσο προστασίας που επιτρέπει [την επί της ουσίας επανεξέταση] της υπόθεσης, περιλαμβανομένης της εξέτασης νέων αποδεικτικών στοιχείων, και που ενδέχεται να οδηγήσει σε ανατροπή της αρχικής απόφασης. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι εν λόγω ύποπτοι και κατηγορούμενοι έχουν το δικαίωμα να παρίστανται, να συμμετέχουν ουσιαστικά, σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο, και να ασκούν τα δικαιώματα υπεράσπισής τους.»

Το βουλγαρικό δίκαιο

7 Το άρθρο 94, παράγραφοι 1 και 3, του Nakazatelno-protsesualen kodeks (κώδικα ποινικής δικονομίας) (DV αριθ. 86, της 28ης Οκτωβρίου 2005), όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο για την υπόθεση της κύριας δίκης χρόνο (στο εξής: NPK), ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Η συμμετοχή συνηγόρου στην ποινική διαδικασία είναι υποχρεωτική εφόσον […] η υπόθεση εκδικάζεται ερήμην του κατηγορουμένου·

[…]

3. Όταν η παρέμβαση συνηγόρου είναι υποχρεωτική, οι αρμόδιες αρχές διορίζουν δικηγόρο ως συνήγορο.»

8 Το άρθρο 219, παράγραφος 3, σημείο 3, του NPK προβλέπει τα εξής:

«Η διάταξη περί απαγγελίας κατηγορίας […] πρέπει να διευκρινίζει […] τα πραγματικά περιστατικά για τα οποία κατηγορείται [το ενδιαφερόμενο πρόσωπο] και τον νομικό χαρακτηρισμό τους.»

9 Κατά το άρθρο 246, παράγραφος 1, του NPK:

«Ο εισαγγελέας συντάσσει το κατηγορητήριο όταν έχει σχηματίσει την πεποίθηση ότι έχουν συλλεγεί τα αναγκαία αποδεικτικά στοιχεία προκειμένου να […] απαγγείλει την κατηγορία ενώπιον του δικαστηρίου […].»

10 Το άρθρο 247c, παράγραφος 1, NPK ορίζει τα ακόλουθα:

«Με παραγγελία του ανακριτή επιδίδεται στον κατηγορούμενο αντίγραφο του κατηγορητηρίου. Με την επίδοση του κατηγορητηρίου, ο κατηγορούμενος ενημερώνεται για την ημερομηνία διεξαγωγής της προκαταρκτικής ακροαματικής διαδικασίας […], καθώς και για το ότι είναι δυνατόν να εκδικαστεί η υπόθεση και να εκδοθεί απόφαση ερήμην του, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 269.»

11 Το άρθρο 269 του NPK προβλέπει τα εξής:

«1. Στις ποινικές υποθέσεις στις οποίες ο κατηγορούμενος κατηγορείται για σοβαρό ποινικό αδίκημα, η παρουσία του στη δίκη είναι υποχρεωτική.

[…]

3. Αν δεν εμποδίζεται η εξακρίβωση της αντικειμενικής αλήθειας, η υπόθεση μπορεί να εκδικαστεί ερήμην του κατηγορουμένου στις ακόλουθες περιπτώσεις:

1) ο κατηγορούμενος δεν εντοπίζεται στη διεύθυνση που έχει δηλώσει ή μετέβαλε τη διεύθυνσή του χωρίς να ενημερώσει τις αρμόδιες αρχές·

2) ο τόπος διαμονής του κατηγορουμένου στη Βουλγαρία είναι άγνωστος και δεν στάθηκε δυνατό να εξακριβωθεί κατόπιν ενδελεχούς έρευνας·

[…]

4) ο κατηγορούμενος ευρίσκεται εκτός της βουλγαρικής επικράτειας και […] είναι αγνώστου διαμονής.»

12 Κατά το άρθρο 423, παράγραφος 1, του NPK:

«Εντός έξι μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία έλαβε γνώση της αμετάκλητης ποινικής καταδίκης […], ο ερήμην καταδικασθείς μπορεί να ζητήσει την επανάληψη της [ποινικής διαδικασίας] επικαλούμενος την απουσία του κατά την [εν λόγω] διαδικασία. Το αίτημα αυτό γίνεται δεκτό, εκτός από τις περιπτώσεις στις οποίες, μετά την απαγγελία της κατηγορίας κατά τη διάρκεια της ανάκρισης, ο καταδικασθείς διέφυγε, με αποτέλεσμα να μην έχει καταστεί δυνατό να εφαρμοστεί η διαδικασία του άρθρου 247c, παράγραφος 1, ή, στις περιπτώσεις στις οποίες, μετά την εφαρμογή της τελευταίας αυτής διαδικασίας, ο καταδικασθείς δεν παρέστη στην ακροαματική διαδικασία χωρίς να συντρέχει αποχρών λόγος.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

13 Το 2016 ο IR κατηγορήθηκε ότι μετείχε σε εγκληματική οργάνωση με σκοπό τη διάπραξη φορολογικών παραβάσεων που επισύρουν στερητικές της ελευθερίας ποινές.

14 Στις 19 Απριλίου 2016 επιδόθηκε στον IR η σχετική με τις παραβάσεις αυτές διάταξη περί απαγγελίας κατηγορίας, η οποία εκδόθηκε κατ’ εφαρμογήν του άρθρου 219 του NPK.

15 Κατόπιν της απαγγελίας κατηγορίας σε βάρος του, η οποία είχε λάβει χώρα στο πλαίσιο της ανάκρισης, ο IR προσέφυγε στις υπηρεσίες εξουσιοδοτημένου από τον ίδιο δικηγόρου και παρέσχε μια διεύθυνση στην οποία θα μπορούσε να εντοπιστεί.

16 Στις 8 Ιουνίου 2016 περατώθηκε η ανάκριση και η δικογραφία διαβιβάστηκε στον εισαγγελέα.

17 Στις 9 Δεκεμβρίου 2016 ο εισαγγελέας συνέταξε το κατηγορητήριο κατ’ εφαρμογήν του άρθρου 246 του NPK και εισήγαγε την υπόθεση κατά του IR ενώπιον του Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικού δικαστηρίου ειδικών αρμοδιοτήτων, Βουλγαρία).

18 Παρά τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν από το Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικό δικαστήριο ειδικών αρμοδιοτήτων) προκειμένου να κλητευθεί αυτοπροσώπως ο IR ούτως ώστε να παραστεί στο ακροατήριο, δεν κατέστη δυνατό να εντοπιστεί ούτε στη διεύθυνση που είχε παράσχει ούτε κάπου αλλού. Υπό τις περιστάσεις αυτές, δεν κατέστη δυνατό να πραγματοποιηθούν οι ενέργειες που προβλέπονται στο άρθρο 247c, παράγραφος 1, του NPK, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η επίδοση στον IR αντιγράφου του κατηγορητηρίου που αναφέρεται στο άρθρο 246 του NPK.

19 Διορίστηκε αυτεπαγγέλτως δικηγόρος για να υπερασπιστεί τον IR. Ο διορισθείς δικηγόρος δεν κατόρθωσε, εντούτοις, να έλθει σε επικοινωνία με τον IR και παραιτήθηκε από την υπεράσπισή του. Ούτε οι υπόλοιποι δικηγόροι που διορίστηκαν αυτεπαγγέλτως σε μεταγενέστερο χρόνο κατόρθωσαν να έλθουν σε επαφή με τον IR.

20 Αφ’ ης στιγμής διαπιστώθηκε ότι στο κατηγορητήριο είχε εμφιλοχωρήσει ελάττωμα, κηρύχθηκε άκυρο και, κατά συνέπεια, η διαδικασία περατώθηκε. Εν συνεχεία, συντάχθηκε νέο κατηγορητήριο κατ’ εφαρμογήν του άρθρου 246 του NPK και κινήθηκε νέα διαδικασία. Με την

ευκαιρία αυτή, ο IR αναζητήθηκε εκ νέου, μεταξύ άλλων μέσω μελών της οικογένειάς του, πρώην εργοδοτών του και φορέων παροχής υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας, χωρίς όμως να καταστεί δυνατός ο εντοπισμός του για ακόμη μια φορά.

21 Κατόπιν τούτου, με απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 2020, το Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικό δικαστήριο ειδικών αρμοδιοτήτων) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8, παράγραφος 2, στοιχείο β′, της οδηγίας [2016/343], σε συνδυασμό με τις αιτιολογικές της σκέψεις 36 έως 39, […] η περίπτωση στην οποία ο κατηγορούμενος έλαβε μεν γνώση της κατηγορίας που απαγγέλθηκε εναντίον του στην αρχική της μορφή, εν συνεχεία δε, λόγω διαφυγής του, είναι πλέον αντικειμενικώς αδύνατο να ενημερωθεί σχετικά με τη δίκη και εκπροσωπείται από δικηγόρο που διορίστηκε αυτεπαγγέλτως και δεν έχει καμία απολύτως επικοινωνία μαζί του;

2) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο ανωτέρω ερώτημα:

Συνάδει με το άρθρο 9 […] της οδηγίας [2016/343] […] εθνική ρύθμιση (εν προκειμένω, το άρθρο 423 […] του NPK) σύμφωνα με την οποία δεν προβλέπεται κανένα μέσο ένδικης προστασίας κατά προανακριτικών πράξεων που διενεργήθηκαν ερήμην και κατά καταδικαστικής αποφάσεως που εκδόθηκε ερήμην, σε περίπτωση που ο κατηγορούμενος διέφυγε αφότου έλαβε γνώση της κατηγορίας στην αρχική της μορφή και, λόγω της διαφυγής του, κατέστη αδύνατη η ενημέρωσή του τόσο για την προγραμματισμένη ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης όσο και για τις συνέπειες της μη παράστασης;

3) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο ανωτέρω ερώτημα:

Έχει το άρθρο 9 της οδηγίας [2016/343], σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη, άμεσο αποτέλεσμα;»

22 Η εν λόγω αίτηση προδικαστικής αποφάσεως οδήγησε στην έκδοση της αποφάσεως της 19ης Μαΐου 2022 Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου) (C-569/20, EU:C:2022:401), της οποίας το διατακτικό έχει ως ακολούθως:

«Τα άρθρα 8 και 9 της οδηγίας [2016/343] έχουν την έννοια ότι είναι δυνατόν να διεξαχθεί δίκη και, ενδεχομένως, να εκδοθεί καταδικαστική απόφαση ερήμην του κατηγορουμένου τον οποίο οι αρμόδιες εθνικές αρχές, παρά τις δέουσες προσπάθειες που κατέβαλαν προς τούτο, αδυνατούν να εντοπίσουν και στον οποίο δεν κατόρθωσαν, λόγω της αδυναμίας εντοπισμού του, να παρέχουν ενημέρωση σχετικά με τη δίκη του, υπό την προϋπόθεση όμως, στην περίπτωση αυτή, ότι ο κατηγορούμενος έχει καταρχήν τη δυνατότητα, αφότου λάβει γνώση της καταδίκης του, να επικαλεστεί ευθέως το δικαίωμα που του απονέμει η εν λόγω οδηγία, ζητώντας την επανάληψη της δίκης ή ασκώντας ισοδύναμο μέσο ένδικης προστασίας που οδηγεί σε επανεξέταση της ουσίας της υπόθεσης παρουσία του ιδίου. Το δικαίωμα αυτό μπορεί πάντως να μην αναγνωριστεί στον κατηγορούμενο αν από ακριβείς και αντικειμενικές ενδείξεις προκύπτει ότι έλαβε επαρκείς πληροφορίες ώστε να γνωρίζει ότι επρόκειτο να διεξαχθεί δίκη εις βάρος του και, ενεργώντας σκοπίμως και με πρόθεση να αποφύγει την κρίση του δικαστηρίου, παρεμπόδισε τις αρχές να του παράσχουν επισήμως πληροφορίες σχετικά με τη δίκη.»

23 Το Sofiyski gradski sad (πλημμελειοδικείο Σόφιας, Βουλγαρία), το οποίο, μετά την κατάργηση του Spetsializiran nakazatelen sad (ποινικού δικαστηρίου ειδικών αρμοδιοτήτων), συνέχισε την ποινική διαδικασία που είχε κινηθεί κατά του IR και το οποίο είναι, επομένως, το αιτούν

δικαστήριο, διαπιστώνει ότι, μετά την έκδοση της αποφάσεως της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου) (C-569/20, EU:C:2022:401), η σχετική με το άρθρο 423 του ΝΡΚ βουλγαρική νομολογία παρέμεινε αμετάβλητη. Ειδικότερα, το Varhoven kasatsionen sad (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Βουλγαρία), το οποίο είναι αποκλειστικώς αρμόδιο για την εξέταση των αιτήσεων διεξαγωγής νέας δίκης, εξακολουθεί να εφαρμόζει το άρθρο 423 του ΝΡΚ κατά τρόπον ώστε κάθε πρόσωπο που διέφυγε αφότου έλαβε τη διάταξη περί απαγγελίας κατηγορίας που μνημονεύεται στο άρθρο 219 του ΝΡΚ να στερείται, σε περίπτωση ερήμην καταδίκης, του δικαιώματος σε νέα δίκη.

24 Το αιτούν δικαστήριο συνάγει εξ αυτού ότι, σε περίπτωση ερήμην καταδίκης του IR, τυχόν μεταγενέστερη αίτησή του για τη διεξαγωγή νέας δίκης θα απέβαινε άκαρπη.

25 Όμως, κατά το αιτούν δικαστήριο, ο IR θα έπρεπε, δυνάμει του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη το οποίο του αναγνωρίζει το άρθρο 47 του Χάρτη και το οποίο απηχεί το άρθρο 8, παράγραφος 4, και το άρθρο 9 της οδηγίας 2016/343, να απολαύει του δικαιώματος σε νέα δίκη.

26 Συναφώς, το εν λόγω δικαστήριο εφιστά την προσοχή στο γεγονός ότι η διάταξη περί απαγγελίας κατηγορίας την οποία παρέλαβε αυτοπροσώπως ο IR στις 19 Απριλίου 2016 ενέπιπτε στο στάδιο της ανάκρισης, το οποίο προηγείται της διαβίβασης της δικογραφίας στον εισαγγελέα. Αυτό το αρχικό κατηγορητήριο περιείχε μόνο μια συνοπτική περιγραφή των πραγματικών και νομικών στοιχείων, προκειμένου να ενημερωθεί ο ύποπτος σχετικά με το ότι κατηγορείται για τη διάπραξη συγκεκριμένης αξιόποινης πράξης και να του δοθεί η δυνατότητα να παράσχει εξηγήσεις συναφώς.

27 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι, κατά το χρονικό σημείο που ο ενδιαφερόμενος λαμβάνει το αρχικό κατηγορητήριο, δεν είναι ακόμη γνωστό το σύνολο των ενοχοποιητικών και των απαλλακτικών αποδεικτικών στοιχείων. Ούτε είναι γνωστή κατά την ανάκριση η απόφανση του εισαγγελέα να συντάξει το κατηγορητήριο που μνημονεύεται στο άρθρο 246 του ΝΡΚ και να εισαγάγει την υπόθεση ενώπιον του αρμόδιου δικαστή.

28 Επομένως, ο ενδιαφερόμενος αντιλαμβάνεται ότι θα διεξαχθεί δίκη το πρώτον μόλις παραλάβει το κατηγορητήριο που συντάσσεται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 246 του ΝΡΚ. Σε αυτό το στάδιο είναι, επίσης, που ενημερώνεται το πρώτον σχετικά με τη δυνατότητα να εκδικαστεί η υπόθεση ερήμην του.

29 Κατά το αιτούν δικαστήριο, ούτε το άρθρο 423, παράγραφος 1, του ΝΡΚ ούτε η σχετική με την εν λόγω διάταξη νομολογία του Varhoven kasatsionen sad (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου) συνάδουν με το άρθρο 8, παράγραφος 4, και το άρθρο 9 της οδηγίας 2016/343 καθόσον στερούν το δικαίωμα σε νέα δίκη από πρόσωπα τα οποία δικάστηκαν ερήμην μολονότι δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής.

30 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το αιτούν δικαστήριο, προτού, ενδεχομένως, καταδικάσει ερήμην τον IR, ζητεί από το Δικαστήριο περαιτέρω διευκρινίσεις ως προς το προσωπικό πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος σε νέα δίκη. Εάν από τις διευκρινίσεις αυτές προκύψει πράγματι ότι το άρθρο 423, παράγραφος 1, του ΝΡΚ αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης, θα πρέπει επίσης να διαπιστωθεί εάν το αιτούν δικαστήριο δύναται, ή και οφείλει, να μην αποφανθεί στην ερήμην διεξαχθείσα εκκρεμή δίκη κατά του IR, προκειμένου να αποτρέψει το ενδεχόμενο να υποστεί ο IR, μεταγενέστερα, προσβολή του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη.

31 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι έχει στη διάθεσή του αξιόπιστες πληροφορίες από τις οποίες προκύπτει ότι το Varhoven kasatsionen sad (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) δεν θα αναγνώριζε το δικαίωμα του IR σε νέα δίκη. Οι πληροφορίες αυτές σχετίζονται με το γεγονός ότι το εν λόγω ανώτατο δικαιοδοτικό όργανο δεν έχει προσαρμόσει τη νομολογία του μετά την έκδοση της αποφάσεως της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου) (C-569/20, EU:C:2022:401), αρνείται δε συστηματικά να λάβει υπόψη την οδηγία 2016/343.

32 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sofiyski gradski sad (πλημμελειοδικείο Σόφιας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Συνάδει με το άρθρο 9, σε συνδυασμό με το άρθρο 8, παράγραφοι 2 και 4, της οδηγίας 2016/343, εθνική νομοθεσία –εν προκειμένω το άρθρο 423, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, πρώτη περίπτωση, του NPK– σύμφωνα με την οποία κατηγορούμενος που καταδικάστηκε ερήμην δεν έχει δικαίωμα σε νέα δίκη παρουσία του, εάν έχει διαφύγει αφότου ενημερώθηκε σε γενικές γραμμές σχετικά με την ποινική κατηγορία κατά την ποινική προδικασία και, ακριβώς λόγω της διαφυγής του, δεν μπόρεσε να ενημερωθεί ούτε σχετικά με την πλήρη κατηγορία, ούτε σχετικά με την ένδικη διαδικασία που κινήθηκε βάσει αυτής, ούτε σχετικά με τις συνέπειες της μη παραστάσεώς του στη δίκη –οπότε δεν έχει ούτε δικαίωμα σε νέα δίκη παρουσία του, αν την υπεράσπισή του έχει αναλάβει αυτεπαγγέλτως διορισθείς δικηγόρος, χωρίς να έχει σημασία το γεγονός ότι δεν διατηρεί καμία επαφή με αυτόν;

2) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως: Επιβάλλεται ή επιτρέπεται από το άρθρο 8 της οδηγίας 2016/343 και το άρθρο 47 του Χάρτη στο αιτούν δικαστήριο να αρνηθεί να προβεί σε επί της ουσίας εξέταση της κατηγορίας εις βάρος τέτοιου κατηγορουμένου και να εκδώσει ερήμην απόφαση εις βάρος του, αν διαπιστώσει βάσει αξιόπιστων στοιχείων ότι το ανώτατο εθνικό δικαιοδοτικό όργανο, το οποίο είναι αποκλειστικά αρμόδιο να αποφαίνεται επί της αιτήσεως που υποβάλλεται από ερήμην καταδικασθέντα για νέα δίκη παρουσία του, θα απορρίψει εν προκειμένω την εν λόγω αίτηση και, επομένως, η διαδικασία δεν θα επαναληφθεί, καθώς δεν θα εφαρμοστεί η διάταξη του άρθρου 9, σε συνδυασμό με το άρθρο 8, παράγραφοι 2 και 4, της οδηγίας, αλλά το εθνικό δίκαιο, στερώντας κατ' αυτόν τον τρόπο από τον ερήμην καταδικασθέντα το δικαίωμά του να παρίσταται στη δίκη στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, το οποίο κατοχυρώνεται στο δίκαιο της Ένωσης;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

33 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν τα άρθρα 8 και 9 της οδηγίας 2016/343 έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική νομοθεσία σύμφωνα με την οποία πρόσωπο το οποίο διαφεύγει αφότου έλαβε το αρχικό κατηγορητήριο που συντάχθηκε εις βάρος του κατά την ανάκριση στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, με συνέπεια να μην μπορούν οι αρχές να του γνωστοποιήσουν αυτοπροσώπως το οριστικό κατηγορητήριο καθώς και την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης του, το οποίο εκπροσωπείται στη δίκη από αυτεπαγγέλτως διορισθέντα δικηγόρο που δεν έχει επικοινωνία μαζί του και το οποίο, υπό τις συνθήκες αυτές, καταδικάζεται ερήμην δεν θα έχει, σε περίπτωση που εντοπιστεί και συλληφθεί προς εκτέλεση της επιβληθείσας εις βάρος του ποινής, δικαίωμα σε νέα δίκη.

34 Υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο της 1, σκοπός της οδηγίας 2016/343 είναι η θέσπιση κοινών ελάχιστων κανόνων σχετικά με ορισμένα στοιχεία των ποινικών διαδικασιών, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και το «δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του». Όπως ρητώς επιβεβαιώνει η αιτιολογική σκέψη 33 της οδηγίας, το δικαίωμα αυτό αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη [απόφαση της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου), C-569/20, EU:C:2022:401, σκέψη 25].

35 Τα κράτη μέλη μπορούν ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 8 της οδηγίας 2016/343, να προβλέπουν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τη διεξαγωγή ερήμην δίκης, εξυπακουομένου ότι, στις περιπτώσεις που διεξάγεται ερήμην δίκη μολονότι δεν τηρούνται οι όροι που προβλέπονται στο άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, ο ενδιαφερόμενος έχει, δυνάμει του άρθρου 8, παράγραφος 4, και του άρθρου 9 της οδηγίας, τα οποία έχουν άμεσο αποτέλεσμα, δικαίωμα «σε νέα δίκη ή άλλο ένδικο μέσο προστασίας που επιτρέπει [την επί της ουσίας επανεξέταση] της υπόθεσης […] και που ενδέχεται να οδηγήσει σε ανατροπή της αρχικής απόφασης» (στο εξής: δικαίωμα σε νέα δίκη) [πρβλ. απόφαση της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου), C-569/20, EU:C:2022:401, σκέψεις 26 έως 28].

36 Ως εκ τούτου, ο ερήμην καταδικασθείς μπορεί να στερηθεί του δικαιώματος σε νέα δίκη μόνον εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2016/343 [απόφαση της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου), C-569/20, EU:C:2022:401, σκέψη 31].

37 Επομένως, όταν ο ενδιαφερόμενος δεν ενημερώθηκε εγκαίρως σχετικά με τη δίκη του ή όταν, ενώ ενημερώθηκε σχετικά με τη δίκη, δεν ενημερώθηκε σχετικά με τις συνέπειες της μη παράστασης και ούτε εκπροσωπήθηκε από εξουσιοδοτημένο να παρασταθεί στη δίκη αυτή δικηγόρο, απολαμβάνει, κατ' αρχήν, από το χρονικό σημείο που έλαβε γνώση της αποφάσεως η οποία εξεδόθη ερήμην του, του δικαιώματος σε νέα δίκη. Η οδηγία 2016/343 αντιτίθεται, επομένως, σε εθνική ρύθμιση η οποία αποκλείει το δικαίωμα σε νέα δίκη για τον λόγο και μόνον ότι ο ενδιαφερόμενος διέφυγε και οι αρχές δεν κατόρθωσαν να τον εντοπίσουν [πρβλ. απόφαση της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου), C-569/20, EU:C:2022:401, σκέψεις 41 έως 47].

38 Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 38 της οδηγίας 2016/343, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν ο ενδιαφερόμενος ενημερώθηκε σχετικά με τη δίκη του, θα πρέπει να αποδίδεται ιδιαίτερη προσοχή τόσο στη δέουσα προσπάθεια που κατέβαλαν οι δημόσιες αρχές για να ενημερώσουν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο σχετικά με τη δίκη όσο και στη δέουσα προσπάθεια που κατέβαλε το ενδιαφερόμενο πρόσωπο προκειμένου να λάβει τις σχετικές με τη δίκη πληροφορίες. Κατά συνέπεια, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δεν απολαμβάνει του δικαιώματος σε νέα δίκη όταν από ακριβείς και αντικειμενικές ενδείξεις προκύπτει ότι, μολονότι έχει ενημερωθεί επισήμως ότι κατηγορείται για την τέλεση ποινικού αδικήματος, ούτως ώστε να γνωρίζει ότι επρόκειτο να διεξαχθεί δίκη εις βάρος του, ενεργεί εσκεμμένως κατά τρόπο που κατατείνει στο να μην καταστεί δυνατόν να λάβει επισήμως τις σχετικές με την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης πληροφορίες. Η ύπαρξη τέτοιων ακριβών και αντικειμενικών ενδείξεων μπορεί, για παράδειγμα, να διαπιστωθεί όταν το εν λόγω πρόσωπο έχει δηλώσει εσκεμμένως εσφαλμένη διεύθυνση στις αρμόδιες για ποινικές υποθέσεις εθνικές αρχές ή δεν εντοπίζεται πλέον στη διεύθυνση την οποία είχε δηλώσει [απόφαση της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου), C-569/20, EU:C:2022:401, σκέψεις 48 έως 50].

39 Εν προκειμένω, εάν διαπιστωθεί ότι το οριστικό κατηγορητήριο που συντάχθηκε κατ' εφαρμογήν του άρθρου 246 του NPK καθώς και το έγγραφο όπου αναγράφονταν η ημερομηνία και ο τόπος διεξαγωγής της προγραμματισμένης δίκης απεστάλησαν και επιδόθηκαν πράγματι στη διεύθυνση που ο IR είχε γνωστοποιήσει στις αρμόδιες για την ανάκριση αρχές μετά την παραλαβή του αρχικού κατηγορητηρίου που μνημονεύεται στο άρθρο 219 του NPK, οι περιστάσεις αυτές ενδέχεται, εφόσον το περιεχόμενο του οριστικού κατηγορητηρίου αντιστοιχεί, όσον αφορά τα προσαπτόμενα πραγματικά περιστατικά και τον νομικό χαρακτηρισμό τους, στο περιεχόμενο του αρχικού κατηγορητηρίου, να συνιστούν ακριβείς και αντικειμενικές ενδείξεις βάσει των οποίων θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι ο IR, καίτοι ενημερώθηκε σχετικά με την απαγγελθείσα εις βάρος του κατηγορία και, επομένως, καίτοι είχε στη διάθεσή του επαρκείς πληροφορίες ούτως ώστε να γνωρίζει ότι επρόκειτο να διεξαχθεί δίκη εις βάρος του, παρεμπόδισε τις αρχές να του παράσχουν επισήμως πληροφορίες σχετικά με τη δίκη με το να εγκαταλείψει τη διεύθυνση την οποία είχε γνωστοποιήσει σε αυτές με την πρόθεση να φυγοδικήσει [πρβλ. απόφαση της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου), C-569/20, EU:C:2022:401, σκέψη 58].

40 Το ανωτέρω συμπέρασμα δεν αναιρείται από το γεγονός ότι, κατά το στάδιο της ανάκρισης στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, δεν είναι ακόμη βέβαιο ότι, μετά το αρχικό κατηγορητήριο του οποίου έλαβε γνώση ο ενδιαφερόμενος, θα ακολουθήσει οριστικό κατηγορητήριο και, συνεπώς, θα διεξαχθεί δίκη. Πράγματι, αφενός, από το ίδιο το γράμμα των άρθρων 8 και 9 της οδηγίας 2016/343 προκύπτει ότι οι κοινοί ελάχιστοι κανόνες τους οποίους θεσπίζουν οι εν λόγω διατάξεις εφαρμόζονται τόσο στους «υπόπτους» όσο και στους «κατηγορουμένους». Επομένως, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των κανόνων αυτών τα πρόσωπα για τα οποία υπάρχουν υπόνοιες ότι έχουν τελέσει αξιόποινη πράξη, ακόμη και αν, επισήμως, δεν είναι ακόμη κατηγορούμενοι.

41 Αφετέρου, υπό το πρίσμα της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία πρέπει, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 47 και 48 της οδηγίας 2016/343, να λαμβάνεται υπόψη κατά την ερμηνεία της, προκειμένου να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ο ενδιαφερόμενος διέφυγε με πρόθεση να φυγοδικήσει, καίτοι διέθετε πληροφορίες ούτως ώστε να γνωρίζει ότι επρόκειτο να διεξαχθεί δίκη εις βάρος του, αρκεί να προκύπτει από τις περιστάσεις της υποθέσεως ότι ο ενδιαφερόμενος διέφυγε αφότου αντιλήφθηκε ότι υπήρχε μεγάλη πιθανότητα η υπόθεσή του να παραπεμφθεί ενώπιον δικαστηρίου (απόφαση του ΕΔΔΑ της 26ης Ιανουαρίου 2017, Lena Atanasova κατά Βουλγαρίας, CE:ECHR:2017:0126JUD005200907, § 48).

42 Κατά συνέπεια, επιτρέπεται στα κράτη μέλη να θεωρούν, υπό τέτοιες περιστάσεις, ότι η έγκαιρη αποστολή, από τις αρμόδιες αρχές, του επίσημου εγγράφου στο οποίο αναγράφονται η ημερομηνία και ο τόπος διεξαγωγής της δίκης στη διεύθυνση την οποία ο ενδιαφερόμενος γνωστοποίησε στις αρχές αυτές κατά το στάδιο της ανάκρισης και η προσκομισθείσα απόδειξη περί του ότι το έγγραφο αυτό πράγματι παραδόθηκε στη διεύθυνση αυτή επέχουν θέση ενημέρωσης του εν λόγω προσώπου, το οποίο διέφυγε, όσον αφορά την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης, συμφώνως προς το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2016/343. Εντούτοις, τούτο μπορεί να ισχύει μόνον υπό την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω αρχές κατέβαλαν δέουσες προσπάθειες προκειμένου να εντοπίσουν το εν λόγω πρόσωπο και να το κλητεύσουν αυτοπροσώπως ή να του παράσχουν επισήμως ενημέρωση, με άλλα μέσα, σχετικά με την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης, όπως προβλέπει η αιτιολογική σκέψη 36 της οδηγίας αυτής. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί να θεωρηθεί ότι ο ενδιαφερόμενος ενημερώθηκε σχετικά με τη δίκη και ότι παραιτήθηκε οικειοθελώς και κατά τρόπο μη επιδεχόμενο

αμφισβήτηση από την άσκηση του δικαιώματος παράστασης στη δίκη του [πρβλ. απόφαση της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου), C-569/20, EU:C:2022:401, σκέψη 48].

43 Επιπλέον, πρέπει να διευκρινιστεί ότι, ακόμη και όταν μπορεί να θεωρηθεί, κατ' αυτόν τον τρόπο, ότι ο ενδιαφερόμενος ενημερώθηκε σχετικά με τη δίκη και ότι παραιτήθηκε οικειοθελώς και κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση από την άσκηση του δικαιώματος παράστασης στη δίκη του, πρέπει ακόμη, προκειμένου να πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2016/343, να έχει ενημερωθεί εγκαίρως σχετικά με τις συνέπειες της μη παράστασης, σύμφωνα με το στοιχείο α′ του άρθρου 8, παράγραφος 2, ή να εκπροσωπείται από εξουσιοδοτημένο δικηγόρο, σύμφωνα με το στοιχείο β′ του εν λόγω άρθρου 8, παράγραφος 2.

44 Εν προκειμένω, υπό την επιφύλαξη εξακριβώσεως από το αιτούν δικαστήριο, προκύπτει ότι το άρθρο 423, παράγραφος 1, του NPK έχει ως αποτέλεσμα να στερεί το δικαίωμα σε νέα δίκη από τα πρόσωπα που διέφυγαν μετά την παραλαβή αρχικού κατηγορητηρίου, εκδοθέντος δυνάμει του άρθρου 219 του NPK, χωρίς το εν λόγω άρθρο 423, παράγραφος 1, να απαιτεί να εξετάζεται, αφενός, αν, υπό το πρίσμα του συνόλου των κρίσιμων περιστάσεων, και ιδίως εκείνων που μνημονεύονται στις σκέψεις 39 και 42 της παρούσας αποφάσεως, μπορεί να θεωρηθεί ότι ο ενδιαφερόμενος ενημερώθηκε από τις αρμόδιες αρχές σχετικά με τη δίκη του και, αφετέρου, αν ενημερώθηκε από τις εν λόγω αρχές σχετικά με τις συνέπειες της μη παράστασης ή εκπροσωπήθηκε στη δίκη από εξουσιοδοτημένο δικηγόρο.

45 Εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να εξετάσουν αν το άρθρο 423, παράγραφος 1, του NPK μπορεί, εντούτοις, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιτρέπει τον περιορισμό του προβλεπόμενου στη διάταξη αυτή αποκλεισμού από το δικαίωμα σε νέα δίκη μόνο στις περιπτώσεις στις οποίες πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2016/343. Σε περίπτωση που είναι αδύνατη η σύμφωνη προς τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης ερμηνεία της βουλγαρικής νομοθεσίας, και δεδομένου ότι, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 35 της παρούσας αποφάσεως, το άρθρο 8, παράγραφος 4, και το άρθρο 9 της οδηγίας αυτής έχουν άμεσο αποτέλεσμα, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να αφήνουν ανεφάρμοστη κάθε διάταξη του εθνικού δικαίου που αντιβαίνει προς τις εν λόγω διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, χωρίς να υποχρεούνται να ζητήσουν ή να αναμείνουν την προηγούμενη εξαφάνιση της εθνικής νομοθετικής διάταξης που είναι ασύμβατη προς αυτές [βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 21ης Οκτωβρίου 2021, ZX (Τακτοποίηση του κατηγορητηρίου), C-282/20, EU:C:2021:874, σκέψεις 40 και 41 καθώς και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

46 Στην περίπτωση αυτή, το αιτούν δικαστήριο θα μπορούσε, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 82 έως 85 της αποφάσεως που εκδόθηκε σήμερα στην υπόθεση C-400/23, VB II, να κληθεί να εξετάσει το ίδιο αν πληρούνται εν προκειμένω οι προϋποθέσεις του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2016/343.

47 Συναφώς, όσον αφορά το ζήτημα εάν μπορεί να θεωρηθεί ότι ο IR ενημερώθηκε σχετικά με τη δίκη του και ότι παραιτήθηκε οικειοθελώς και κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση από την άσκηση του δικαιώματος παράστασης στη δίκη του, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να στηριχθεί στα στοιχεία τα οποία παρέχονται στη σκέψη 58 της αποφάσεως της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου) (C-569/20, EU:C:2022:401), και τα οποία υπενθυμίζονται και διευκρινίζονται στις σκέψεις 39 και 42 της παρούσας αποφάσεως.

48 Κατά τα λοιπά, από τις πληροφορίες που περιλαμβάνονται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι ο IR εκπροσωπείται, κατά τη διεξαχθείσα ερήμην του δίκη, από αυτεπαγγέλτως διορισθέντα δικηγόρο ο οποίος δεν έχει καμία επαφή μαζί του. Υπό τις περιστάσεις αυτές, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 56 της αποφάσεως της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου) (C-569/20, EU:C:2022:401), φαίνεται, υπό την επιφύλαξη εξακριβώσεως από το αιτούν δικαστήριο, ότι ο IR δεν εκπροσωπείται από «εξουσιοδοτημένο δικηγόρο», κατά την έννοια του άρθρου 8, παράγραφος 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 2016/343. Επομένως, το ζήτημα εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής πρέπει, εν προκειμένω, να εξεταστεί υπό το πρίσμα του στοιχείου α′ του εν λόγω άρθρου 8, παράγραφος 2.

49 Σύμφωνα με την τελευταία ως άνω διάταξη, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξετάσει εάν ο IR ενημερώθηκε εγκαίρως σχετικά με τις συνέπειες της μη παράστασης.

50 Συναφώς, φαίνεται, υπό την επιφύλαξη επαληθεύσεως από το αιτούν δικαστήριο, ότι, καίτοι από το άρθρο 247c, παράγραφος 1, του NPK προκύπτει ότι η επίδοση του κατηγορητηρίου που αναφέρεται στο άρθρο 246 του NPK αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στο να ενημερωθεί ο κατηγορούμενος ότι είναι δυνατό η υπόθεση να εκδικαστεί ερήμην του, ιδίως εάν δεν βρίσκεται στη διεύθυνση που έχει δηλώσει ή εάν μετέβαλε τη διεύθυνσή του χωρίς να ενημερώσει τις αρμόδιες αρχές, δεν προβλέπεται παρόμοια υποχρέωση όσον αφορά το αρχικό κατηγορητήριο που μνημονεύεται στο άρθρο 219 του NPK.

51 Σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι ο IR δεν ενημερώθηκε σχετικά με το ότι, εάν δεν εμφανιζόταν ενώπιον των ανακριτικών αρχών ή γνωστοποιούσε εσφαλμένη διεύθυνση στις αρχές αυτές προς τον σκοπό της ενδεχόμενης επίδοσης κατηγορητηρίου κατ' άρθρο 246 του NPK, θα εκτίθετο στον κίνδυνο να διεξαχθεί δίκη ερήμην του, το αιτούν δικαστήριο θα πρέπει να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν πληρούνται εν προκειμένω οι προϋποθέσεις του άρθρου 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 2016/343.

52 Κατόπιν όλων των ανωτέρω, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 8 και 9 της οδηγίας 2016/343 έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται σε εθνική νομοθεσία σύμφωνα με την οποία πρόσωπο το οποίο διαφεύγει αφότου έλαβε το αρχικό κατηγορητήριο που συντάχθηκε εις βάρος του κατά την ανάκριση στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, με συνέπεια να μην μπορούν οι αρμόδιες αρχές να του γνωστοποιήσουν αυτοπροσώπως το οριστικό κατηγορητήριο καθώς και την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης του, και το οποίο, υπό τις συνθήκες αυτές, καταδικάζεται ερήμην δεν θα έχει, σε περίπτωση που εντοπιστεί και συλληφθεί προς εκτέλεση της επιβληθείσας εις βάρος του ποινής, δικαίωμα σε νέα δίκη, υπό την προϋπόθεση ότι η εθνική νομοθεσία προβλέπει ότι ο αποκλεισμός του δικαιώματος σε νέα δίκη ισχύει για τα πρόσωπα τα οποία, αφενός, υπό το πρίσμα του συνόλου των κρίσιμων περιστάσεων, μπορεί να θεωρηθεί ότι ενημερώθηκαν σχετικά με τη δίκη τους και τα οποία, αφετέρου, εκπροσωπήθηκαν, κατά την ερήμην διεξαχθείσα δίκη, από δικηγόρο εξουσιοδοτημένο από αυτά ή, ελλείψει τέτοιας εκπροσώπησης, ενημερώθηκαν εγκαίρως ότι, σε περίπτωση φυγοδικίας, θα δικάζονταν ερήμην.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

53 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν, δεδομένης της άρνησης του Varhoven kasatsionen sad (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου) να λάβει υπόψη την οδηγία 2016/343, το άρθρο 8 της οδηγίας αυτής και το άρθρο 47 του Χάρτη έχουν την έννοια ότι ένα ποινικό δικαστήριο μπορεί, ή και οφείλει, να μην

αποφανθεί επί της ουσίας επί της φερόμενης ενώπιόν του κατηγορίας κατά του κατηγορουμένου και να μην εκδώσει ερήμην καταδικαστική απόφαση σε βάρος του, προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο, στη συνέχεια, το οικείο ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο, το οποίο, σε περιπτώσεις όπως αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, είναι αποκλειστικώς αρμόδιο να εξετάζει τις αιτήσεις για τη διεξαγωγή νέας δίκης, να απορρίψει, εσφαλμένως, την αίτησή του για τη διεξαγωγή νέας δίκης.

54 Όπως προκύπτει από τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 45 της παρούσας αποφάσεως, σε περίπτωση που είναι αδύνατη η σύμφωνη προς το άρθρο 8, παράγραφος 4, και προς το άρθρο 9 της οδηγίας 2016/343 ερμηνεία της εθνικής νομοθεσίας, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να αφήνουν ανεφάρμοστη κάθε διάταξη του εθνικού δικαίου που αντιβαίνει προς τις εν λόγω διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, χωρίς να υποχρεούνται να ζητήσουν ή να αναμείνουν την προηγούμενη εξαφάνιση της επίμαχης εθνικής διατάξεως.

55 Στην περίπτωση αυτή, τα εθνικά δικαστήρια, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και το οικείο ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο σε περίπτωση υποβολής αιτήσεως για τη διεξαγωγή νέας δίκης, οφείλουν, επομένως, να στηριχθούν στους κοινούς ελάχιστους κανόνες που ορίζονται στο άρθρο 8, παράγραφος 4, και στο άρθρο 9 της οδηγίας 2016/343, οι οποίοι, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 35 της παρούσας αποφάσεως, έχουν άμεσο αποτέλεσμα.

56 Στο μέτρο που το αιτούν δικαστήριο εκθέτει, στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, ότι από τη νομολογία του Varhoven kasatsionen sad (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου) απορρέει με βεβαιότητα ότι το τελευταίο αρνείται να λάβει υπόψη την οδηγία 2016/343, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το αιτούν δικαστήριο στηρίζεται, λόγω της κεντρικής θέσης που καταλαμβάνει η διαπίστωση αυτή στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, στην παραδοχή, η οποία άλλωστε εκτίθεται επίσης στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, ότι από την απόφαση της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου) (C-569/20, EU:C:2022:401), προκύπτει ότι η οδηγία 2016/343 αντιτίθεται στο άρθρο 423, παράγραφος 1, του ΝΡΚ.

57 Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το σκεπτικό του αιτούντος δικαστηρίου, η άρνηση του Varhoven kasatsionen sad (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου) να λάβει υπόψη την οδηγία αυτή αποδεικνύεται από το γεγονός ότι το τελευταίο δεν προσάρμοσε τη νομολογία του μετά την έκδοση της εν λόγω αποφάσεως του Δικαστηρίου και εξακολουθεί να εφαρμόζει το άρθρο 423, παράγραφος 1, του ΝΡΚ χωρίς να παρεκκλίνει από το γράμμα της διατάξεως αυτής επί τη βάσει των κοινών ελάχιστων κανόνων της εν λόγω οδηγίας.

58 Όμως, στην απόφαση της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου) (C-569/20, EU:C:2022:401), το Δικαστήριο δεν αποφάνθηκε επί του ζητήματος εάν η οδηγία 2016/343 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική διάταξη, όπως αυτή του άρθρου 423, παράγραφος 1, του ΝΡΚ, η οποία έχει ως αποτέλεσμα να στερεί το δικαίωμα σε νέα δίκη από τα πρόσωπα που έχουν διαφύγει μετά την παραλαβή αρχικού κατηγορητηρίου. Το Δικαστήριο παρέχει το πρώτον στην παρούσα απόφαση, η οποία περιέχει ερμηνευτικά στοιχεία πρόσθετα σε σχέση με εκείνα που παρασχέθηκαν στην απόφαση της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου) (C-569/20, EU:C:2022:401), περαιτέρω ενδείξεις προκειμένου να συνδράμει τα βουλγαρικά δικαστήρια στην κρίση περί του αν οι ειδικές λεπτομέρειες που διέπουν το προβλεπόμενο στον ΝΡΚ δικονομικό καθεστώς συνάδουν με την οδηγία αυτή.

59 Υπό τις συνθήκες αυτές, το γεγονός ότι το Varhoven kasatsionen sad (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) εξακολούθησε, μέχρι σήμερα, να εφαρμόζει το άρθρο 423, παράγραφος 1, ΝΡΚ χωρίς να παρεκκλίνει από το γράμμα της διατάξεως αυτής του ΝΡΚ, προκειμένου να δώσει

προτεραιότητα στους κοινούς ελάχιστους κανόνες της οδηγίας 2016/343, δεν μαρτυρεί κατ' ανάγκην άρνηση να ληφθεί υπόψη η οδηγία αυτή, αλλά μπορεί να αντανακλά την πεποίθηση του ανωτάτου αυτού δικαστηρίου, η οποία πρέπει να επανεξεταστεί υπό το πρίσμα των στοιχείων που παρέχονται με την παρούσα απόφαση του Δικαστηρίου, ότι η εν λόγω διάταξη του ΝΡΚ θέτει ορθώς σε εφαρμογή την εν λόγω οδηγία.

60 Συνακόλουθα, η ερμηνεία της αποφάσεως της 19ης Μαΐου 2022, Spetsializirana prokuratura (Δίκη φυγόδικου) (C-569/20, EU:C:2022:401), στην οποία προέβη το αιτούν δικαστήριο και στην οποία στηρίζεται η διαπίστωσή του ότι το Varhoven kasatsionen sad (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) αρνείται να λάβει υπόψη την οδηγία 2016/343, είναι εσφαλμένη. Ως εκ τούτου, στο μέτρο που η διαπίστωση αυτή του αιτούντος δικαστηρίου στηρίζεται σε εσφαλμένη παραδοχή, το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα έχει υποθετικό χαρακτήρα και είναι, κατά συνέπεια, απαράδεκτο (βλ., κατ' αναλογίαν, μεταξύ άλλων, απόφαση της 24ης Ιουλίου 2023, Lin, C-107/23 PPU, EU:C:2023:606, σκέψη 69).

Επί των δικαστικών εξόδων

61 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαίνεται:

Τα άρθρα 8 και 9 της οδηγίας (ΕΕ) 2016/343 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2016, για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας,

έχουν την έννοια ότι:

δεν αντιτίθενται σε εθνική νομοθεσία σύμφωνα με την οποία πρόσωπο το οποίο διαφεύγει αφότου έλαβε το αρχικό κατηγορητήριο που συντάχθηκε εις βάρος του κατά την ανάκριση στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, με συνέπεια να μην μπορούν οι αρμόδιες αρχές να του γνωστοποιήσουν αυτοπροσώπως το οριστικό κατηγορητήριο καθώς και την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης του, και το οποίο, υπό τις συνθήκες αυτές, καταδικάζεται ερήμην δεν θα έχει, σε περίπτωση που εντοπιστεί και συλληφθεί προς εκτέλεση της επιβληθείσας εις βάρος του ποινής, δικαίωμα σε νέα δίκη, υπό την προϋπόθεση ότι η εθνική νομοθεσία προβλέπει ότι ο αποκλεισμός του δικαιώματος σε νέα δίκη ισχύει για τα πρόσωπα τα οποία, αφενός, υπό το πρίσμα του συνόλου των κρίσιμων περιστάσεων, μπορεί να θεωρηθεί ότι ενημερώθηκαν σχετικά με τη δίκη τους και τα οποία, αφετέρου, εκπροσωπήθηκαν, κατά την ερήμην διεξαχθείσα δίκη, από δικηγόρο εξουσιοδοτημένο από αυτά ή, ελλείψει τέτοιας εκπροσώπησης, ενημερώθηκαν εγκαίρως ότι, σε περίπτωση φυγοδικίας, θα δικάζονταν ερήμην.

(υπογραφές)

[i] Στις λέξεις-κλειδιά, στις σκέψεις 6, 35 και 52 καθώς και στο διατακτικό της παρούσας αποφάσεως επήλθε τροποποίηση γλωσσικής φύσεως μετά την αρχική ανάρτηση του κειμένου στην ψηφιακή Συλλογή της Νομολογίας.